

РОЗ'ЯСНЕННЯ

Інституту релігійної свободи

щодо особливостей мобілізаційної підготовки та призову на військові збори віруючих громадян

(оновлено 06.02.2015)

В Україні оголошена вже четверта хвиля часткової мобілізації та доручено привести Збройні Сили України у повну бойову готовність. На виконання доручення Ради національної безпеки і оборони України Міністерство оборони України проводить необхідні заходи для мобілізації військовозобов'язаних осіб. Серед них є віруючі з релігійними переконаннями, що не дозволяють їм захищати Батьківщину у зброю у руках, а тому такі громадяни потребують заміни військового обов'язку альтернативно (невійськовою) службою.

Конституція України

Положення Основного Закону містять базові гарантії держави у сфері свободи совісті та віросповідання, в тому числі в порядку виконання віруючими громадянами їх військового обов'язку.

У частині 4 статті 35 Конституції України зазначено: "Ніхто не може бути увільнений від своїх обов'язків перед державою або відмовитися від виконання законів за мотивами релігійних переконань. **У разі якщо виконання військового обов'язку суперечить релігійним переконанням громадянина, виконання цього обов'язку має бути замінене альтернативною (невійськовою) службою** ". Практично а реалізація цих конституційних гарантій регламентується спеціальними законами України та підзаконними актами.

Закон України «Про мобілізаційну підготовку та

мобілізацію»

Відповідно до Закону під мобілізаційною підготовкою розуміється комплекс організаційних, політичних, економічних, фінансових, соціальних, правових та інших заходів, які здійснюються в мирний час з метою підготовки до своєчасного й організованого проведення мобілізації та задоволення потреб оборони держави і захисту її території від можливої агресії, забезпечення життєдіяльності населення в особливий період.

Підготовчі заходи стосуються національної економіки, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, Збройних Сил України (ЗСУ) та інших військових формувань, а також правоохоронних органів спеціального призначення, сил цивільного захисту, підприємств, установ і організацій. Одним із елементів мобілізаційної підготовки можуть бути навчальні (чи перевірні) або спеціальні військові збори.

Безпосередня мобілізація передбачає перехід на організацію і штати воєнного часу, може бути загальною або частковою та проводиться відкрито чи приховано. Рішення про проведення відкритої мобілізації має бути негайно оголошене через ЗМІ.

У статті 22 Закон визначає такі **обов'язки громадян щодо мобілізаційної підготовки та мобілізації**

Громадяни зобов'язані:

- з'являтися за викликом до військових комісаріатів для постановки на військовий облік та визначення призначення на воєнний час;
- надавати в установленому порядку під час мобілізації будівлі, споруди, транспортні засоби та інше майно, власниками яких вони є, Збройних Сил України та іншим військовим формуванням, Оперативно-рятувальній службі цивільного захисту з наступним відшкодуванням державою їх вартості в порядку, встановленому законом.

Громадяни, які перебувають у запасі і не призвані на військову службу або не залучені до виконання обов'язків щодо мобілізації за посадами, передбаченими штатами воєнного часу, під час мобілізації, можуть бути відповідно до закону залучені до виконання робіт, які мають оборонний характер.

Громадяни, які здійснюють підприємницьку діяльність, виконують мобілізаційні завдання (замовлення) згідно з укладеними договорами (контрактами).

Згідно статті 23 Закону **не підлягають призову на військову службу під час мобілізації військовозобов'язані:**

- заброньовані на період мобілізації та на воєнний час за органами державної влади та органами місцевого самоврядування, а також за підприємствами, установами і організаціями в порядку, встановленому Кабміном;
- визнані відповідно до висновку військово-лікарської комісії тимчасово непридатними до військової служби за станом здоров'я на термін до шести місяців (з наступним

проходженням військово-лікарської комісії);

- чоловіки, на утриманні яких перебувають п'ять і більше дітей віком до 16 років (такі чоловіки можуть бути призвані на військову службу у разі їх згоди тільки за місцем проживання);

- жінки, на утриманні яких перебувають діти віком до 16 років (такі жінки можуть бути призвані на військову службу в разі їх згоди і тільки за місцем проживання);

- зайняті постійним доглядом за особами, що його потребують, відповідно до законодавства України, в разі відсутності інших осіб, які можуть здійснювати такий догляд;

- народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

- інші військовозобов'язані або окремі категорії громадян у передбачених законами випадках.

Читайте також: [Мобілізація віруючих: питання та відповіді](#) Громадяни, які перебувають у запасі, завчасно приписуються до військових частин для проходження військової служби у воєнний час або до інших підрозділів чи формувань для виконання обов'язків за посадами, передбаченими штатами воєнного часу.

Громадянам, які перебувають на військовому обліку, з моменту оголошення мобілізації забороняється зміна місця проживання без дозволу відповідної посадової особи.

Цей закон не регулює питання мобілізаційної підготовки чи мобілізації для осіб, які за своїми релігійними переконаннями не можуть проходити військову службу, оскільки відсилає до інших законів. Отже, розглянемо особливості військового обов'язку віруючих громадян України, переконання яких не дозволяють захищати свою Батьківщину зі зброєю.

[Закон України «Про альтернативну \(невійськову\) службу»](#)

Відповідно до статті 24 Закону громадяни, які пройшли альтернативну службу, на військові збори не призиваються

У разі необхідності зазначені громадяни та громадяни, які за релігійними переконаннями звільнені місцевою державною адміністрацією від призову на військові збори, можуть бути направлені для ліквідації наслідків аварії, катастрофи чи стихійного лиха не більше ніж три рази (щоразу на строк до шести календарних місяців) у межах віку, встановленого для проходження військової служби в запасі. Питання трудових відносин за основним місцем роботи у таких випадках регулюються законодавством про військовий обов'язок і військову службу.

У разі призову на військові збори громадян, які після проходження строкової військової служби набули релігійних переконань і належать до діючих згідно із законодавством України релігійних організацій, віровчення яких не допускає користування зброєю, вони не пізніше 7 календарних днів від дня одержання повістки військового комісаріату про призов на військові збори подають особисто до відповідного структурного підрозділу місцевої державної

адміністрації заяву про звільнення від призову на ці збори
(ч.2 статті 9 Закону).

Пропонуємо Вам [зразок такої заяви](#) : Водночас, законодавство не дає відповіді на питання, як бути у тих випадках, коли термінові збори скликаються за кілька днів, а тому віруючі призовники не встигають отримати від відповідної держадміністрації рішення щодо їх заяви про звільнення від призову на ці збори.

Тому рекомендуємо заяву аналогічного змісту подавати також до військових комісаріатів після отримання повістки про мобілізацію.

Відповідний структурний підрозділ місцевої державної адміністрації зобов'язаний прийняти заяву про звільнення від призову на військові збори та у письмовій формі повідомити громадянина про дату його явки на засідання відповідного структурного підрозділу місцевої державної адміністрації (стаття 10). Заява про звільнення від призову на військові збори розглядається протягом 14 календарних днів після її надходження в присутності громадянина (стаття 11).

Рішення про звільнення громадянина від призову на військові збори приймається місцевою державною адміністрацією у разі встановлення істинності релігійних переконань і видається заявникові (стаття 12).

При цьому слід зауважити, що затверджений [постановою Кабміну України від 10.11.1999 року № 2066](#) «Перелік релігійних організацій, віровчення яких не допускає користування зброєю» на даний момент значно застарів. Тому на практиці клопотання про направлення на альтернативну службу (замість строкової військової служби) або про звільнення від призову на військові збори відповідний структурний підрозділ місцевої державної адміністрації розглядає індивідуального стосовно кожного заявника, оцінюючи наведені ним докази своїх релігійних переконань.

Громадяни, щодо яких ухвалено рішення про звільнення від призову на військові збори, перебувають на обліку відповідного структурного підрозділу місцевої держадміністрації до досягнення ними 40 років.

Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу»

Військова мобілізація та військові збори у мирний час – це різні поняття. Щодо звичайних військових зборів (не під час мобілізації) застосовуються положення статті 30 Закону **ві д проходження зборів звільняються (крім резервістів):**

1. працівники Збройних Сил України та інших військових формувань;
2. працівники підприємств, установ і організацій цивільної авіації, які безпосередньо забезпечують перевезення, обслуговування та ремонт повітряних суден і аеродромної техніки;
3. плавучий склад суден морського і річкового транспорту та суден рибної промисловості в період навігації;

4. особи, які працюють у сільському господарстві, а також зайняті на підприємствах з ремонту сільськогосподарської техніки, - в період посівних і збиральних робіт, за винятком перевірочних зборів;
5. науково-педагогічні (педагогічні) працівники вищих, професійно-технічних і середніх навчальних закладів - в період, коли у цих закладах проводяться заняття;
6. студенти вищих навчальних закладів з денною і вечірньою формами навчання - на весь строк навчання, а студенти вищих навчальних закладів із заочною формою навчання і такі, що здають іспити екстерном, а також аспіранти та докторанти - в період екзаменаційних сесій;
7. військовозобов'язані-жінки, за винятком перевірочних зборів;
8. особи, звільнені з військової служби, - протягом року після звільнення в запас, за винятком перевірочних зборів;
9. військовозобов'язані, які мають дітей віком до трьох років або трьох і більше дітей віком до 16 років;
10. військовозобов'язані – у зв'язку з депутатською діяльністю;
11. військовозобов'язані, заброньовані за органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями на період мобілізації та воєнний час;
12. військовозобов'язані, які уклали контракт про перебування у резерві служби цивільного захисту, - з метою підготовки резерву служби цивільного захисту;
13. студенти, які навчаються у вищих і середніх духовних навчальних закладах;
14. священнослужителі, які займають посаду в одній з релігійних організацій, що діє за статутом (положенням), зареєстрованим у встановленому порядку;
15. кандидати в народні депутати України, зареєстровані в установленому порядку, за їх заявою – до дня опублікування результатів виборів включно.

Відповідальність за порушення законодавства

Посадові особи, винні в порушенні законів України та інших нормативно-правових актів з питань мобілізаційної підготовки та мобілізації, а також громадяни за невиконання своїх обов'язків щодо мобілізаційної підготовки та мобілізації несуть відповідальність згідно із законом.

Зокрема, Кримінальний кодекс України передбачає відповідальність за ухилення від призову за мобілізацією (стаття 336), що карається позбавленням волі на строк від 2 до 5 років. Кримінальним правопорушенням також вважається ухилення від військового обліку або від навчальних (чи перевірних) або спеціальних зборів (стаття 337).

Інші порушення законодавства про військовий обов'язок і військову службу та про мобілізаційну підготовку та мобілізацію відносяться до адміністративних проступків (статті 210, 210-1, 211-1 – 211-6 КпАП України), за вчинення яких передбачено накладення грошових штрафів. * * * У коментарях на сторінці ІРС у Фейсбуці містяться [відповіді на уточнюючі запитання до цього роз'яснення](#)

[Максим ВАСІН](#) – виконавчий директор [Інституту релігійної свободи](#), магістр права

Виконавчий директор ІРС в Україні та [Twitter](#) – експертний погляд на www.irs.in.ua